
Adopció i acolliment familiar

PID_00255598

Susana Brignoni
Francesc Frigola Esteve
Marta Reinoso Bernuz
Beatriz San Román Sobrino
Jordi Solé Blanch
José Ramón Ubieto Pardo

Susana Brignoni

Psicòloga clínica i psicoanalista. Membre de l'Associació Mundial de Psicoanàlisi. Màster en Humanitats: Art, Literatura i Cultura contemporànies de la UOC. Treballa a la Fundació Nou Barris per a la Salut Mental i coordina el servei que atén nens i adolescents tutelats. És professora del màster de la UB Actuació Clínica en psicoanàlisi i Psicopatologia. Coordina el Grup d'Investigació de Psicoanàlisi i Pedagogia de l'Institut del Camp Freudià de Barcelona. És supervisora de centres residencials d'acció educativa i equips d'atenció a la infància i l'adolescència. Ha participat com a conferenciant i ponent en nombrosos fòrums de debat nacionals i internacionals. Ha publicat nombrosos articles en revistes nacionals i internacionals. És autora de *Pensar las adolescencias* (Editorial UOC, 2012).

Francesc Frigola Esteve

Psicòleg i educador social habilitat. Ha treballat en l'àmbit de l'atenció residencial en el camp de la diversitat funcional psíquica i en la infància protegida. Ha estat director i psicòleg en una escola d'educació especial. Treballa en el Servei d'Acolliments Familiars Drepera des de fa vint-i-tres anys, tretze dels quals com a director, fent formació i seguiment de famílies acollidores extenses i alienes. Ha estat autor de materials docents de l'assignatura Adopció i acolliments familiars del grau d'Educació Social, tutor de TFG d'aquest mateix programa i professor col·laborador de la UOC des de l'any 2012. Ha participat com a docent en postgraus sobre acolliment familiar, així com en ponències en diversos fòrums. Té diferents publicacions sobre aquest tema. Participa en la Secció Clínica de Barcelona de l'Institut del Camp Freudià.

Marta Reinoso Bernuz

Doctora en Psicologia, amb menció europea (UB). Postgraduada en Acolliment, Adopció i Postadopció (UB i URL), Artteràpia (UdG) i Gestió i Dinamització de la Innovació (UB). Ha estat membre del Departament de Personalitat, Avaluació i Tractaments Psicològics de la UB i del Grup de Recerca en Serveis Sanitaris de l'IMIM. Ha fet estades formatives i d'investigació a la Universitat d'East Anglia i a la Universitat de Leiden (Països Baixos), i ha estat professora de la Facultat de Psicologia de la Universidad Autònoma de Xile. Té experiència professional en el camp de l'adopció, el desenvolupament infantil i l'atenció precoç, així com l'atenció psicopedagògica. És professora dels Estudis de Psicologia i Ciències de l'Educació de la UOC i membre del grup de recerca PSINET. Ha publicat diversos articles en revistes nacionals i internacionals. És autora, juntament amb Teresa Galligó i Elena Requena, de *Per fi junts! Parlem d'adopció*.

Beatriz San Román Sobrino

Doctora en Psicologia Social per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), amb premi extraordinari de doctorat per la tesi *Discursos de l'adopció a Espanya: construcció de subjectes i asimetries de poder*. Ha participat des del 2008 en projectes de R+D finançats pel Govern d'Espanya al voltant de l'adopció i l'acolliment. És autora o coautora de diversos articles científics i capítols de llibres, així com de dos llibres sobre adopció (*La aventura de convertirse en familia* i *Adopción y escuela*), a més d'altres treballs de disseminació de resultats com ara la guia *Parlar sobre adopció també quan és difícil* o un capítol del llibre *Responding to illegal adoptions: A Professional Handbook*, editat per l'International Social Service. És professora associada a la Facultat de Psicologia de la UAB, on coordina també el servei d'atenció a famílies del Centre AFIN, i dirigeix l'equip de la UAB que desenvolupa el projecte Erasmus + Key Actions «DOING RIGHT(S): Innovative tools for professionals working with LGBT families».

Jordi Solé Blanch

Doctor en Pedagogia i educador social habilitat. Ha treballat com a educador en diferents centres de protecció a la infància i l'adolescència i als serveis socials, i com a pedagog a l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Baix Penedès. Actualment, és professor dels Estudis de Psicologia i Ciències de l'Educació de la UOC. Ha estat també professor associat de la Universitat Rovira i Virgili. Els seus àmbits d'estudi se centren en la formació d'educadors i professionals del camp social. Participa en diferents espais de pensament crític i acció col·lectiva. Amb l'Editorial UOC ha publicat *Crítica, educación y acción política, Etnografía para educadores, Escenas de educación social, Imaginarios de la juventud. Un recorrido histórico y cultural* i *Análisis de la práctica profesional. Un lugar para pensar* – juntament amb Beatrice Bossé-. Ha publicat diversos articles en revistes acadèmiques. És membre del LES (Laboratori d'Educació Social) de la UOC.

José Ramón Ubieto Pardo

Psicòleg clínic i psicoanalista. Membre de l'Associació Mundial de Psicoanàlisi. Ha estat coordinador del projecte per a nens, joves i famílies Interxarxes, impulsat per l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb la Generalitat de Catalunya. És professor col·laborador de la UOC i col·laborador de *La Vanguardia*. Ha publicat nombrosos articles en diferents revistes nacionals i internacionals. És autor, entre altres treballs, de «Verdad y ficción en la adopción: el mito del origen», capítol publicat a *La adopción y el acogimiento: Presente y perspectivas, El trabajo en red. Usos posibles en salud mental, educación y servicios sociales, La construcción del caso en el trabajo en red. Teoría y práctica, TDAH. Hablar con el cuerpo*; coordinador del llibre *Bullying: Una falsa salida para los adolescentes*, i coautor, juntament amb M. Pérez Álvarez, de *Niños hiperactivos, hipersexualizados, hiperconectados*.

L'encàrrec i la creació d'aquest recurs d'aprenentatge UOC han estat coordinats pel professor: Jordi Solé Blanch (2018)

Primera edició: setembre 2018

© Susana Brignoni, Francesc Frigola Esteve, Marta Reinoso Bernuz, Beatriz San Román Sobrino, Jordi Solé Blanch, José Ramón Ubieto Pardo

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2018

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Dipòsit legal: B-20.775-2018

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és electrònic com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars dels drets.

Introducció

L'adopció i l'acolliment familiar formen part d'un fenomen social molt complex i plantegen, alhora, un gran repte per a les polítiques socials de protecció a la infància i l'adolescència. Tant en el cas de l'adopció com en el de l'acolliment, cal avaluar l'impacte que tindran en el benestar infantil, és a dir, cal que el procés d'intervenció que es fa des dels serveis no perdi de vista la perspectiva dels nens.

Tal com estableix la legislació actual, l'interès superior de l'infant es tradueix en la capacitat legal d'aquest per exercir els seus drets amb independència. Aquest interès superior obliga a considerar el nen com a protagonista de la construcció de la seva vida, un fet que exigeix que les instàncies protectores garanteixin la seva participació en la presa de decisions que l'afecten directament, sobretot quan toca adoptar una mesura protectora que impliqui la separació del nucli familiar.

Quan l'infant o adolescent passa a ser acollit, la separació de casa pot ser temporal, fins que els seus progenitors o tutors legals puguin tornar a responsabilitzar-se'n, o definitiva, quan es valora clarament que no hi ha possibilitat de retorn amb ells. Cal tenir present que la separació és una mesura protectora que actua com a generadora de percepcions estigmatitzants, tant des de la societat com per part dels mateixos afectats. En els equips professionals s'imposa, doncs, la necessitat de fer la millor avaluació possible de cada cas; de tenir en compte el context global de la vida del nen, pel que fa tant als factors de risc com als elements de protecció, i de confiar en la capacitat de l'infant per aconseguir un bon desenvolupament malgrat que hagi viscut experiències traumàtiques o condicions de vida difícils.

D'aquesta manera, és evident que cal implementar pràctiques professionals que incloguin sistemàticament el punt de vista dels infants i adolescents, respectant-los el dret a poder opinar sobre els aspectes que els afecten directament i aprofundint, alhora, a saber exactament què vol dir ser escoltat.

En situacions d'alt risc social o de desemparament, hi ha un moment que cal plantejar la separació i optar per un recurs substitutiu com a mesura protectora. Sempre que sigui possible, les mesures d'acolliment familiar tenen preferència respecte de les que comportin l'ingrés en un centre d'acollida o residencial.

Al nostre país, l'acolliment en centre i l'acolliment en família extensa són els recursos substitutius majoritaris. Cal, però, desenvolupar polítiques que enforteixin l'acolliment en família aliena i els acolliments professionalitzats, modalitats d'acolliment que poden oferir alternatives a infants i adolescents que, si no, acabarien residint en centres fins a la majoria d'edat. I cal fer una

reflexió profunda sobre el funcionament actual dels centres de protecció. És conegut el malestar creixent de molts professionals davant les dificultats que han d'afrontar a l'hora d'atendre infants i adolescents amb situacions personals i familiars molt complexes. Hi ha qui arriba a qüestionar fins i tot que els centres puguin arribar a garantir la protecció dels infants que acullen, sobretot quan s'han de fer càrrec d'una creixent població adolescent amb conductes molt desafiantes i agressives que enrareixen la convivència institucional. Malgrat tot, si els projectes educatius funcionen –i perquè ho facin cal un compromís de l'entitat pública competent per dotar els centres de mitjans i recursos, així com la implicació dels equips educatius per bastir un model d'acció educativa capaç de sostenir una bona oferta pedagògica, fonamentada en l'estudi i el saber compartit–, l'acolliment residencial esdevé una mesura protectora que cal seguir preservant, sobretot quan no es poden fer efectives les mesures d'acolliment familiar.

Totes aquestes mesures de protecció ens recorden que hi ha infants i adolescents que creixen en contextos familiars i institucionals molt diversos. En aquest sentit, l'adopció s'afegiria a aquesta diversitat, i posaria de manifest la pluralitat de formes existents avui dia a l'hora de constituir famílies. En els materials docents de l'assignatura hem volgut recollir aquesta pluralitat i la incidència que té en la construcció de la subjectivitat i dels vincles socials i afectius en l'època actual.

Objectius

Al llarg d'aquesta assignatura ens plantegem desenvolupar els objectius següents:

- 1.** Exposar els processos de construcció de la subjectivitat i dels vincles socials i afectius en un context d'època caracteritzat per les transformacions en l'àmbit familiar.
- 2.** Descriure i analitzar els processos d'actuació amb les famílies d'origen davant de situacions de risc o maltractament.
- 3.** Entendre la realitat de la pràctica professional en l'acolliment en família extensa i l'acolliment en família aliena, emmarcada en el context d'època actual.
- 4.** Aprendre a facilitar una bona acollida dels infants i adolescents que els proporcionen un marc de relació adequat i estable tant en els processos adoptius com en els d'acolliment familiar.
- 5.** Conèixer la funció dels educadors socials i de la resta de professionals de la xarxa en l'àmbit de l'adopció i l'acolliment familiar.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Famílies del segle XXI: noves subjectivitats, nous vincles

José Ramón Ubieto Pardo

1. Canvis socials i transformacions familiars
2. Nous imperatius en la societat del rendiment
3. Nous rols familiars
4. Els acolliments familiars avui
5. L'acolliment en família extensa

Mòdul didàctic 2

El treball social i educatiu des del sistema de protecció a la infància i l'adolescència

Jordi Solé Blanch

1. Una política d'Estat: el suport a la parentalitat positiva
2. El control de la parentalitat
3. Avaluar les situacions de risc
4. Atendre les necessitats dels nens
5. L'acció social i educativa en les famílies

Mòdul didàctic 3

L'acolliment familiar

Francesc Frigola Esteve

1. La família. Breu recorregut per un marc històric i social
2. L'acolliment familiar com a mesura protectora
3. Consideracions al voltant dels acolliments familiars

Mòdul didàctic 4

Acolliment i símptoma

Susana Brignoni

1. Abans d'acollir
2. Acollir, què és?
3. Acollir el símptoma
4. Conclusió

Mòdul didàctic 5

L'adopció

Beatriz San Román Sobrino

1. L'adopció: conceptualització, fonaments i pràctiques
2. Canvis i tendències actuals
3. La qüestió d'«els orígens»

Mòdul didàctic 6

Desenvolupament evolutiu i vivències en l'adopció

Marta Reinoso Bernuz

1. Com és el desenvolupament del nen adoptat?
2. L'establiment i la redirecció del vincle afectiu
3. Desenvolupament del llenguatge
4. Desenvolupament cognoscitiu
5. Desenvolupament de la competència acadèmica: l'aprenentatge
6. Tasques específiques del desenvolupament socioemocional de l'adoptat
7. Cicle vital de l'adoptat

Bibliografia

Amorós, P.; Palacios, J. (2004). *Acogimiento familiar*. Madrid: Alianza.

Cadoret, A. (2003). *Padres como los demás*. Barcelona: Gedisa.

Lacan, J. (1997). *La família*. Buenos Aires/Barcelona: Argonauta.

Marre, D.; Bestard, J. (2004). *La adopció i el acogimiento. Presente y perspectivas*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

Montserrat, C. (2007). *Infants i adolescents acollits pels seus familiars: què en sabem, què coneixem?* Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania. Generalitat de Catalunya.

Roudinesco, E. (2004). *La família en desorden*. Barcelona: Anagrama.